

Instytut Biologii UMCS
Zakład Systematyki i Geografii Roślin

Dominik FIJAŁKOWSKI, Maria WAWER

**Rozmieszczenie i warunki występowania lepiężników (*Petasites* Mill.)
na Lubelszczyźnie**

Распределение и экологические отношения белокопытников (*Petasites* Mill.)
на Люблинщине

Localization and Ecological Conditions of Butterburs (*Petasites* Mill.)
in the Lublin Region

Na Lubelszczyźnie stwierdzono występowanie trzech gatunków lepiężników: *Petasites officinalis* Moench, *P. spurius* (Retz.) Rchb. i *P. albus* (L.) Gaertn.

Stanowiska tych gatunków oraz charakterystykę fitosocjologiczną i ekologiczną podano na podstawie piśmiennictwa (1—16) oraz notatek z własnych badań terenowych.

Petasites officinalis Moench

Lepieżnik różowy występuje w całej Europie po Irlandię, południową Skandynawię i zachodnią Azję. Na południu granica przebiega mniej więcej zgodnie z południową granicą obszaru śródziemnomorskiego. Na Lubelszczyźnie ma on stanowiska rozproszone, nie związane wyraźnie z jakimkolwiek subregionem. Towarzyszy niemal wyłącznie dolinom małych rzek, strumieni i brzegom jezior. Łącznie stwierdzono dotychczas 46 stanowisk (ryc. 1). Lepieżnik różowy tworzy zwarte skupienia o pow. 1—10 arów. Wykształcają się na mokrych madach i glebach mineralno-torfowych oraz mułowo-mineralnych z przewagą składników ziemistych nad organicznymi. Odczyn gleby jest zwykle obojętny lub zbliżony do obojętnego (pH 6,0—8,0). Poziom wód gruntowych kształtuje się

przy średnich stanach głębokości w granicach 0,5—2 m. Niekiedy występuje w miejscach wsięku wód o charakterze źródłiskowym. Wówczas stały poziom wody gruntowej może być wyższy (0,3 m).

Z płatami z *Petasites officinalis* sąsiadują przede wszystkim zespoły z rzędów *Arrhenatheretalia* (*Arrhenatheretum elatioris*, *Poo-Festucetum rubrae*, *Lolio-Cynosuretum*) i *Molinietalia* (głównie zespoły *Cirsietum rivularis*, *Filipendulo-Geraniatum* i *Cirsio-Polygonetum*).

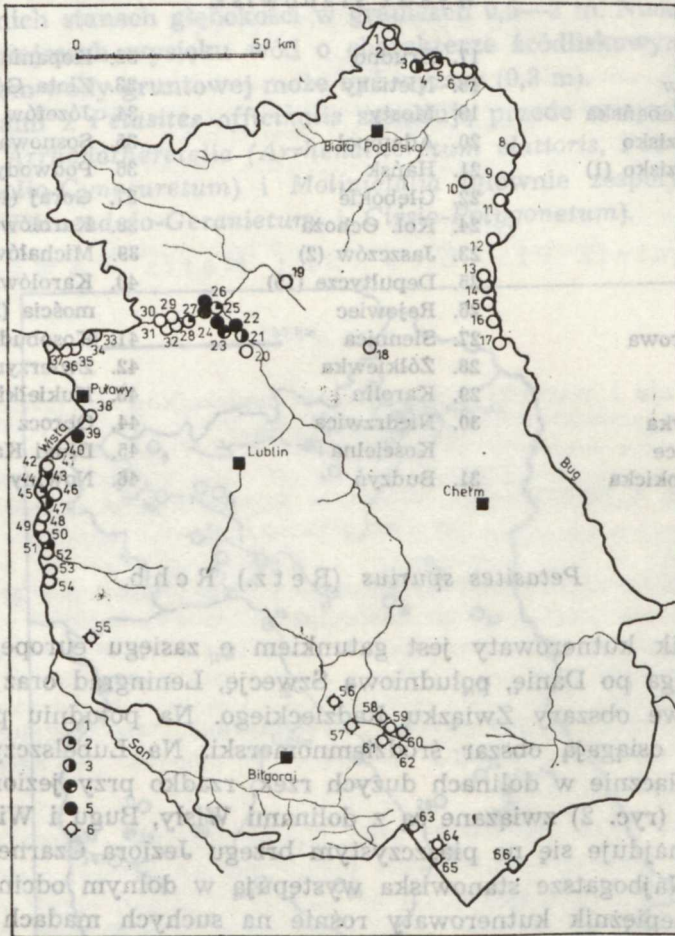
Ryc. 1. Stanowiska *Petasites officinalis*: 1 — skupienia do 1 ara, 2 — 1—2 a, 3 — 2—3 a, 4 — 3—4 a, 5 — powyżej 4 a
Petasites officinalis localities: 1 — agglomerations up to 1 are, 2 — 1—2 a, 3 — 2—3 a, 4 — 3—4 a, 5 — over 4 a

Wykaz stanowisk

1. Terebela	17. Brudno	32. Kopaniny (2)
2. Ludwinów	18. Nietiany	33. Złota Góra (2)
3. Wólka Plebańska	19. Mosty	34. Józefów n. Wisłą
4. Przechodzisko	20. Adampol	35. Sosnowa Wola
4. Przechodzisko (1)	21. Hańsk	36. Podwody
6. Gołębki	22. Głębokie	37. Goraj (11)
7. Świdry	24. Kol. Ochoża	38. Karolówka
8. Szyszki	23. Jaszczów (2)	39. Michałów
9. Topór	25. Depułtycze (15)	40. Karolówka k. Zamocścia (15)
10. Stanin	26. Rejowiec	41. Kosobudy (16)
11. Wola Borowa	27. Siennica	42. Zwierzyniec
12. Nowiny	28. Żółkiewka	43. Kukielki
13. Wrzosów	29. Karolin	44. Obroc
14. Kierzkówka	30. Niedrzwica	45. Długi Kąt (9)
15. Leszkowice	Kościelna	46. Nowiny (9)
16. Wólka Rokicka	31. Budzyń	

Petasites spurius (Retz.) Rchb.

Lepieżnik kutnerowaty jest gatunkiem o zasięgu europejskim. Na północy sięga po Danię, południową Szwecję, Leningrad oraz środkowe i południowe obszary Związku Radzieckiego. Na południu pojedyncze stanowiska osiągają obszar śródziemnomorski. Na Lubelszczyźnie występuje wyłącznie w dolinach dużych rzek, rzadko przy jeziorach. Jego stanowiska (ryc. 2) związane są z dolinami Wisły, Bugu i Wieprza. Jeden płat znajduje się na piaszczystym brzegu Jeziora Czarnego Sosnowickiego. Najbogatsze stanowiska występują w dolnym odcinku doliny Wieprza. Lepieżnik kutnerowaty rośnie na suchych madach piaszczystych zalewanych wodami powodziowymi, przy minimalnym stanie poziomu wody gruntowej wynosi ok. 0,5—2 m. Glebę tworzy mada wytworzona z piasków luźnych, słabogliniastych, rzadziej gliniastych. Odczyn gleby jest bliski obojętnego, rzadziej alkaliczny (pH 6,0—8,0). Lepieżnik kutnerowaty tworzy dość często zwarte skupienia. Na siedliskach o miejscach stosunkowo najwilgotniejszych, odpowiadających warunkom zespołów *Lolio-Cynosuretum* i *Armerio-Cynosuretum*, a na miejscach suchszych niektórym zbiorowiskom kserotermicznych piaszczysk z klasy *Sedo-Scleranthetea*.

Ryc. 2. Stanowiska *Petasites spurius* i *P. albus*: 1 — skupienia do 1 ara, 2 — 2—5 a, 3 — 6—10 a, 4 — 11—15 a, 5 — powyżej 15 a, 6 — stanowiska *Petasites albus* i *Petasites spurius* localities: 1 — agglomerations up to 1 are, 2 — 2—5 a, 3 — 6—10 a, 4 — 11—15 a, 5 — over 15 a, 6 — *Petasites albus* localities

Wykaz stanowisk

1. Bubel Str. (4)	10. Choroszczyzna	19. Wólka
2. Łukowisko	11. Zalewsze	20. Brzeziny
3. Wierzchlas (4)	12. Sławatycze (4)	21. Leszkowice (3)
4. Ostrów (4)	13. Dołhobrody (4)	22. Luszawa (3)
5. Woroblin (4)	14. Pawluki	23. Serock
6. Pratulin	15. Różanka	24. Sułoszyn
7. Łęgi	16. Suszno	25. Pożarów (4)
8. Kostomłoty	17. Orchówek	26. Kock (4)
9. Kodeń	18. Sosnowica	

27. Wola Skromowska (4)	36. Nieciecz	46. Niedźwiada Duża
28. Giżyce (4)	37. Borowina	47. Głodno
29. Skarbicierz	38. Parchatka	48. Kamień
30. Łysobyki	39. Kazimierz	49. Piotrowin
31. Węgielce	40. Podgórz	50. Kaliszany
32. Krupy	41. Zastów Polanowski	51. Kolczyn
33. Strzyżowice	42. Machów	52. Józefów
34. Kośmin	43. Majdany	53. Wołowice
35. Niebrzegów	44. Las Dębowy (5)	54. Popów
	45. Braciejowice (4)	

Petasites albus (L.) Gaertn.

Lepieżnik biały występuje w Europie. Na północ sięga po południową Skandynawię, Danię i Belgię. Na południe sięga po południową Francję, Hiszpanię, Szwajcarię, Węgry i Włochy, a na wschód obejmuje środkowe obszary Związku Radzieckiego i Kaukaz. Na Lubelszczyźnie stwierdzono go dotychczas wyłącznie na Roztoczu Środkowym i Południowym (ryc. 2). Są to zawsze małe skupiska, nie przekraczające 1 ara. Prawdopodobnie występuje i na Wyżynie Lubelskiej, ale z uwagi na podobieństwo liści do *Tussilago farfara* mógł być pomijany.

W 11 stanowiskach Roztocza lepiężnik biały rośnie przede wszystkim w zbiorowiskach leśnych ze związku *Fagion*, rzadziej *Carpinion*. Bardzo często towarzyszy ścieżkom śródleśnym, zrębom i liniom oddziałowym, co wskazywałoby, że jest to gatunek raczej światłolubny lub nawet synantropijny. Najczęściej towarzyszy glebom brunatnym, rzadziej wilgotnym rędzinom i pseudobielicom o odczynie pH 5,5—8,0.

Wykaz stanowisk

1. Szczeckie Doły k. Gościeradowa (2)	5. Bliźów (10)	9. Rebizanty (11)
2. Kawczynek (13)	6. Adamów (7)	10. Paary k. Narola (11, 14)
3. Stawy Echo k. Zwie- rzyńca (6)	7. Nart-Czerkies (7, 8, 12)	11. Siedliska
4. Kamienna Góra (9)	8. Kaczórki, Namule i Kosobudy (9)	12. Siedliska k. Luby- czy Królewskiej (11)

WNIOSKI

W pracy przedstawiono wyniki badań nad ekologią i rozmieszczeniem na Lubelszczyźnie *Petasites officinalis* (ryc. 1, 46 stanowisk), *P. spurius* (ryc. 2, 54 stanowiska) i *P. albus* (ryc. 2, 12 stanowisk).

Petasites officinalis występuje na glebach mokrych, mineralnych

i mineralno-torfowych, charakterystycznych dla zespołów: *Arrhenatheretum elatioris*, *Poo-Festucetum rubrae*, *Lolio-Cynosuretum*, rzadziej *Cirsietum rivularis*, *Filipendulo-Geranium* i *Cirsio-Polygonetum*.

Petasites spurius towarzyszy przede wszystkim mądom piaszczystym dużych rzek. Odpowiadają one warunkom zespołu *Lolio-Cynosuretum* i *Armerio-Cynosuretum* oraz niektórym zbiorowiskom z klasy *Sedo-Scleranthetea*.

Petasites albus występuje głównie na Roztoczu wśród zbiorowisk charakterystycznych dla związków *Fagion*, rzadziej *Carpinion*.

PISMIENICTWO

1. Eichler B.: Przyczynek do flory mykologicznej okolic Międzyrzecza. Pam. Fizjograf. 11, 85—91 (1891).
2. Fijałkowski D.: Wykaz rzadszych roślin Lubelszczyzny. Część IV. *Fragm. Flor. et Geobot.* 6 (3), 261—286 (1960).
3. Fijałkowski D.: Wykaz rzadszych roślin Lubelszczyzny. Część V. *Fragm. Flor. et Geobot.* 8 (4), 443—468 (1962).
4. Fijałkowski D.: Wykaz rzadszych roślin Lubelszczyzny. Część VI. *Fragm. Flor. et Geobot.* 9 (2), 219—237 (1963).
5. Fijałkowski D.: Wykaz rzadszych roślin Lubelszczyzny. Część VII. *Fragm. Flor. et Geobot.* 10 (4), 453—471 (1964).
6. Fijałkowski D., Izdebski K.: W sprawie utworzenia Zwierzynieckiego Parku Narodowego. *Sylwan* 9, 1—13 (1959).
7. Izdebski K.: Rzadsze rośliny lasów Środkowego Roztocza (nadm. Kosobudy, Zwierzyniec, Krasnobród). *Fragm. Flor. et Geobot.* 6 (4), 465—479 (1960).
8. Izdebski K.: Istniejące i projektowane rezerwy leśne woj. lubelskiego z uwzględnieniem ich osobliwości florystycznych. *Sylwan* 10, 27—35 (1960).
9. Izdebski K.: Rzadsze rośliny lasów Środkowego Roztocza (nadm. Józefów, Susiec, Tomaszów Lub., Lubycza Król., Narol). Cz. II. *Fragm. Flor. et Geobot.* 7 (1), 53—58 (1961).
10. Izdebski K.: Grądy na Roztoczu Środkowym. *Ekol. Pol.*, Seria A 10 nr 18, 532—584 (1962).
11. Izdebski K.: Rzadsze rośliny lasów Roztocza Południowego. *Fragm. Flor. et Geobot.* 10 (4), 407—412 (1964).
12. Izdebski K.: Charakterystyka geobotaniczna rezerwatu leśnego Czerkies na Roztoczu Środkowym. *Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio C* 19, 189—233 (1964).
13. Izdebski K.: Rzadsze rośliny Roztocza Zachodniego. *Fragm. Flor. et Geobot.* 11 (3), (1965).
14. Izdebski K.: Stosunki geobotaniczne w projektowanym rezerwacie leśnym Bukowy Las pod Narolem. *Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio C* 20, 195—217 (1965).
15. Koporska H.: Spis roślin rzadziej spotykanych w okolicach Lublina i niektórych innych miejscowości woj. lubelskiego. *Acta Soc. Bot. Polon.* 6, (4) (1929).
16. Sławiński W.: Lasy bukowe na Wyżynie Lubelskiej. *Fagetum zamosciense*. *Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio E*, 1, 1—100 (1946).

РЕЗЮМЕ

В работе представлены результаты исследований экологии и размещения на Люблинщине *Petasites officinalis* (рис. 6, 46 местообитаний), *P. spurius* (рис. 2, 54 местообитания) и *P. albus* (рис. 2, 12 местообитаний). *Petasites officinalis* обнаружен был прежде всего на мокрых минеральных или минерально-торфяных почвах, характерных для ассоциаций: *Arrhenatheretum elatioris*, *Poo-Festucetum rubrae*, *Lolio-Cynosuretum*, реже *Cirsietum rivularis*, *Cirsio-Polygonetum*, *Filipendulo-Geraniumetum*. *Petasites spurius* в основном сопутствует песчаным аллювиальным пойменным почвам больших рек. Они отвечают условиям ассоциации *Lolio-Cynosuretum* и *Armerio-Cynosuretum* и некоторым сообществам класса *Sedo-Scleranthetea*. *Petasites albus* встречается на Розточе среди сообществ, характерных для соединений *Fagion*, реже для *Carpinion*.

SUMMARY

The paper presents results of studies on ecology and localization of *Petasites officinalis* (Fig. 1, 46 localities), *P. spurius* (Fig. 2, 54 localities) and *P. albus* (Fig. 2, 12 localities). *Petasites officinalis* was found, above all, on wet mineral soils and mineral-peat soils characteristic of the following associations: *Arrhenatheretum elatioris*, *Poo-Festucetum rubrae*, *Lolio-Cynosuretum*, more rarely *Cirsietum rivularis*, *Cirsio-Polygonetum* and *Filipendulo-Geraniumetum*. *Petasites spurius* is typical mainly of sandy silt of big rivers, which create favourable conditions for *Lolio-Cynosuretum* and *Armerio-Cynosuretum* associations as well as for some communities from *Sedo-Scleranthetea* class. *Petasites albus* grows in Roztocze, among the communities characteristic of *Fagion* associations and, more rarely — of *Carpinion* associations.

W niniejszym artykule przedstawiono wyniki badań ekologicznych w przyrodzie, które miały na celu określenie wpływu czynników środowiskowych na strukturę i funkcjonowanie ekosystemów. Badania przeprowadzono w różnych lokalizacjach, w których obserwowano zmiany w czasie i przestrzeni. Wyniki badań wskazują na silną zależność między warunkami środowiskowymi a strukturą i funkcjonowaniem ekosystemów. Wyniki te są istotne dla zrozumienia procesów ekologicznych i dla wypracowania skutecznych metod ochrony przyrody.

WYKAZ BIBLIOGRAFICZNY

1. J. K. Szwed, "Wpływ czynników środowiskowych na strukturę i funkcjonowanie ekosystemów", *Prace Komisji Zoologicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, t. 45, s. 1-10, 1958.

2. H. K. Szwed, "Wpływ czynników środowiskowych na strukturę i funkcjonowanie ekosystemów", *Prace Komisji Zoologicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, t. 45, s. 11-20, 1958.

3. J. K. Szwed, "Wpływ czynników środowiskowych na strukturę i funkcjonowanie ekosystemów", *Prace Komisji Zoologicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, t. 45, s. 21-30, 1958.

4. H. K. Szwed, "Wpływ czynników środowiskowych na strukturę i funkcjonowanie ekosystemów", *Prace Komisji Zoologicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, t. 45, s. 31-40, 1958.

5. J. K. Szwed, "Wpływ czynników środowiskowych na strukturę i funkcjonowanie ekosystemów", *Prace Komisji Zoologicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, t. 45, s. 41-50, 1958.

6. H. K. Szwed, "Wpływ czynników środowiskowych na strukturę i funkcjonowanie ekosystemów", *Prace Komisji Zoologicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, t. 45, s. 51-60, 1958.

7. J. K. Szwed, "Wpływ czynników środowiskowych na strukturę i funkcjonowanie ekosystemów", *Prace Komisji Zoologicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, t. 45, s. 61-70, 1958.

8. H. K. Szwed, "Wpływ czynników środowiskowych na strukturę i funkcjonowanie ekosystemów", *Prace Komisji Zoologicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, t. 45, s. 71-80, 1958.

9. J. K. Szwed, "Wpływ czynników środowiskowych na strukturę i funkcjonowanie ekosystemów", *Prace Komisji Zoologicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, t. 45, s. 81-90, 1958.

10. H. K. Szwed, "Wpływ czynników środowiskowych na strukturę i funkcjonowanie ekosystemów", *Prace Komisji Zoologicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, t. 45, s. 91-100, 1958.